

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT
OŚRODEK INFORMACJI

629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04
693 - 46 - 92, 625 - 76 - 23

UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
00 - 503 W A R S Z A W A
TELEFAX 629 - 40 - 89

INTERNET

<http://www.cbos.pl>

E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/167/2006

UKŁADY ZBIOROWE PRACY, ŁAMANIE PRAW PRACOWNICZYCH I „SZARA STREFA” W ZATRUDNIENIU

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, LISTOPAD 2006

PRZEDRUK I ROZPOWSZECHNIANIE MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

Znak jakości przyznany CBOS przez Organizację Firm Badania Opinii i Rynku
28 września 2006 roku

UKŁADY ZBIOROWE PRACY, ŁAMANIE PRAW PRACOWNICZYCH I „SZARA STREFA” W ZATRUDNIENIU

- ❑ Około jednej trzeciej zatrudnionych (32%) pracuje w zakładach, w których działają związki zawodowe. Przynależność do organizacji związkowych deklaruje 14% pracowników, z czego 5% należy do NSZZ „Solidarność”, 4% – do związków zrzeszonych w OPZZ, a 3% – do organizacji związkowych skupionych w Forum Związków Zawodowych.
- ❑ Jedna piąta pracowników (20%) deklaruje, że w ich przedsiębiorstwie zawarty został zbiorowy układ pracy między związkami zawodowymi a zarządem zakładu, ponad połowa zaś (56%) twierdzi, że nie podpisano takiego układu. Blisko jedna czwarta pracowników (23%) nic nie wie na ten temat.
- ❑ Około jednej piątej zatrudnionych (19%) wie, że w ich zakładzie pracy działa rada pracowników, której członkowie zostali wybrani przez pracowników lub wskazani przez związek zawodowy. Większość zatrudnionych (68%) twierdzi, że w ich zakładzie nie ma rady pracowników, a mniej więcej co ósmy (13%) nic nie wie na ten temat.
- ❑ Mniej niż jedna piąta pracowników (18%) czasami zmuszona jest pracować bez właściwego wynagrodzenia dłużej, niż określono to w umowie, a prawie co dziesiąty (9%) zmuszany jest do pracy w nieprzepisowych warunkach.
- ❑ Niepłacenie lub nieregularne płacenie za wykonywaną pracę jest obecnie problemem dotyczącym jedynie nielicznych zatrudnionych (3%). W porównaniu z rokiem 2004 zmniejszyła się skala naruszania praw pracowniczych.
- ❑ Co dziesiąty zatrudniony (10%) przyznaje, że otrzymuje wynagrodzenie, od którego nieodprowadzane są należne składki i podatki. W większości takich przypadków pracownicy otrzymują część poborów legalnie, a część „na rękę”, bez udokumentowania.

W naszym kraju kolektywizacja stosunków pracy jest niewielka. Jej wskaźniki, takie jak uzwiązkowienie pracowników, zakres obowiązywania układów zbiorowych, partycypacja pracowników w zarządzaniu zakładami pracy, sytuują Polskę na poziomie znacznie niższym niż większość krajów Europy Zachodniej. Przystąpienie do Unii Europejskiej spowodowało konieczność wprowadzenia niektórych rozwiązań zwiększających prawa pracownicze i poprawiających środowisko pracy. Wprowadzono m. in. obowiązek powoływania rad pracowników w przedsiębiorstwach zatrudniających więcej niż 50 osób. Tematem jednego z ostatnich sondaży¹ był wpływ działalności związków zawodowych na warunki pracy.

CZŁONKOSTWO W ZWIĄZKACH ZAWODOWYCH

Przynależność do organizacji związkowych deklaruje 6% ogółu dorosłych Polaków, czyli 14% pracowników. Do „Solidarności” należy co dwudziesty zatrudniony, a do związków zrzeszonych w OPZZ – co dwudziesty piąty. Członkostwo w którejś z organizacji związkowych należących do Forum Związków Zawodowych deklaruje co trzydziesty trzeci pracownik, a w związkach niezrzeszonych w centrale – co pięćdziesiąty.

Tabela 1

Członkostwo w związkach zawodowych	Deklaracje	
	ogółu badanych	pracowników (N=385)
	w procentach	
Ogółem	6	14
w tym:		
- NSZZ „Solidarność”	2	5
- związki zrzeszone w OPZZ	2	4
- związki zrzeszone w Forum Związków Zawodowych	1	3
- inne związki	1	2

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (197) zrealizowano w dniach 6–9 października 2006 roku na liczącej 999 osób reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

W latach 1991–1995 członkostwo w organizacjach związkowych zmniejszyło się z 19% do 11% ogółu dorosłej ludności Polski². W drugiej połowie lat dziewięćdziesiątych liczba członków związków zawodowych się ustabilizowała. W latach 2000–2002 odnotowaliśmy ponowny spadek odsetka związkowców. W ostatnim czasie zmienił się on nieznacznie.

Tabela 2

Deklarowane członkostwo w związkach zawodowych w latach 1991–2006	Wskazania respondentów według terminów badań													
	IV 1991	VI 1992	XII 1993	III 1994	IX 1995	VI 1996	III 1999	V 2000	VII 2001	VII 2002	X 2003	IX 2004	II 2005	X 2006
	w procentach													
Ogółem	19	16	10	14	11	11	11	9	8	6	8	8	7	6
w tym:														
- NSZZ „Solidarność”	10	6	5	5	6	5	5	4	3	2	3	3	3	2
- związki zrzeszone w OPZZ	6	6	3	5	3	3	3	3	2	2	2	2	1	2
- związki zrzeszone w Forum Związków Zawodowych	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	1	1
- inne związki	3	4	2	4	2	3	3	2	3	2	2	2	2	1

Kobiety dwukrotnie częściej niż mężczyźni deklarują, że należą do związków zawodowych. Wraz z wiekiem rośnie prawdopodobieństwo, że pracownik będzie członkiem zakładowej organizacji związkowej: wśród najmłodszych pracowników w ogóle nie ma związkowców, wśród najstarszych zaś stanowią około jednej czwartej.

Najlepiej wykształceni i najwyżej wykwalifikowani pracownicy najczęściej też są członkami związków zawodowych. Przynależność do nich częściej deklarują pracownicy z wyższym wykształceniem niż osoby słabiej wykształcone; w grupach zawodowych związkowcami są głównie ci, którzy zaliczają się do kadry kierowniczej i inteligencji.

Do organizacji pracowniczych znacznie częściej należą pracujący w zakładach państwowych niż w sektorze prywatnym. Ponad jedna czwarta pracowników instytucji państwowych i publicznych (w tym również zakładów samorządowych i spółdzielczych) należy do związków zawodowych. W spółkach z udziałem właścicieli prywatnych i państwa uzwiązkowienie jest o połowę niższe, a w sektorze prywatnym poza rolnictwem związków prawie nie ma – jedynie nieliczni tam zatrudnieni deklarują przynależność do nich.

² Porównujemy odsetki ogółu dorosłych, ponieważ na początku lat dziewięćdziesiątych do związków zawodowych należało wiele osób niepracujących.

Jeżeli rozpatrywać wyniki w podziale na branże, można zauważyć szczególnie dużą popularność związków w placówkach ochrony zdrowia i w szkołach. Około jednej trzeciej osób tam zatrudnionych należy do zakładowych organizacji związkowych. Związki są też w miarę dobrze reprezentowane w przemyśle, transporcie i łączności, a także w administracji, natomiast najslabiej – w budownictwie i szybko rozwijającym się sektorze usług.

W zakładach przemysłowych „Solidarność” jest wyraźnie silniejsza niż inne związki. Organizacje związkowe zrzeszone w OPZZ są stosunkowo silne w oświacie (tam sporo członków ma ZNP) i ochronie zdrowia. Relatywnie dobrą pozycję w ochronie zdrowia i administracji ma FZZ. „Solidarność” jest mocniejsza niż inne związki w największych przedsiębiorstwach.

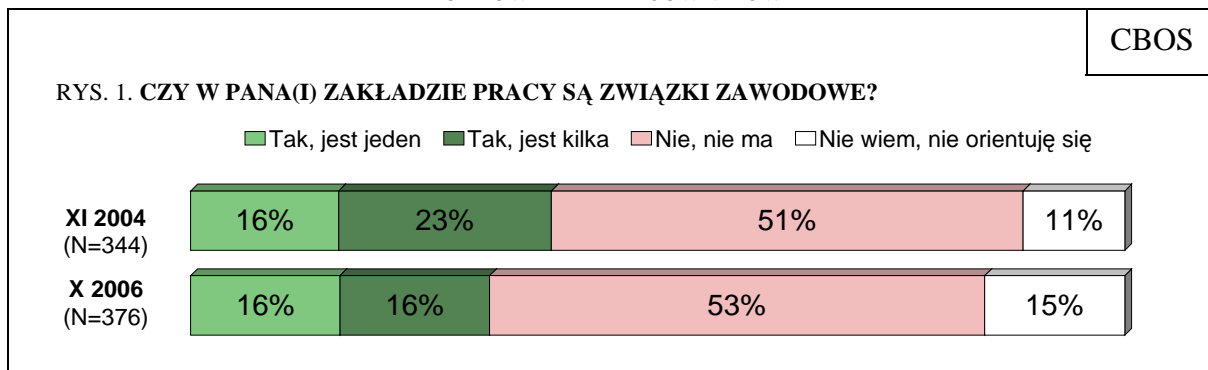
Tabela 3

	Przynależność do związków zawodowych wśród zatrudnionych			
	Związkowcy ogółem	NSZZ „Solidarność”	OPZZ	FZZ
	w procentach			
Branża*				
Górnictwo, przemysł	15	11	1	2
Budownictwo	5	2	0	2
Transport i łączność	14	4	4	3
Handel i usługi	5	1	0	2
Oświata, nauka, ochrona zdrowia	33	7	17	5
Administracja	15	0	3	4
Wielkość zakładu pracy				
Poniżej 50 zatrudnionych	8	2	3	1
Od 50 do 249 zatrudnionych	14	6	4	3
250 zatrudnionych lub więcej	25	14	2	6

* Nie uwzględniono odpowiedzi pracowników zatrudnionych w rolnictwie, leśnictwie i rybołówstwie ze względu na ich małą liczebność w badanej próbie

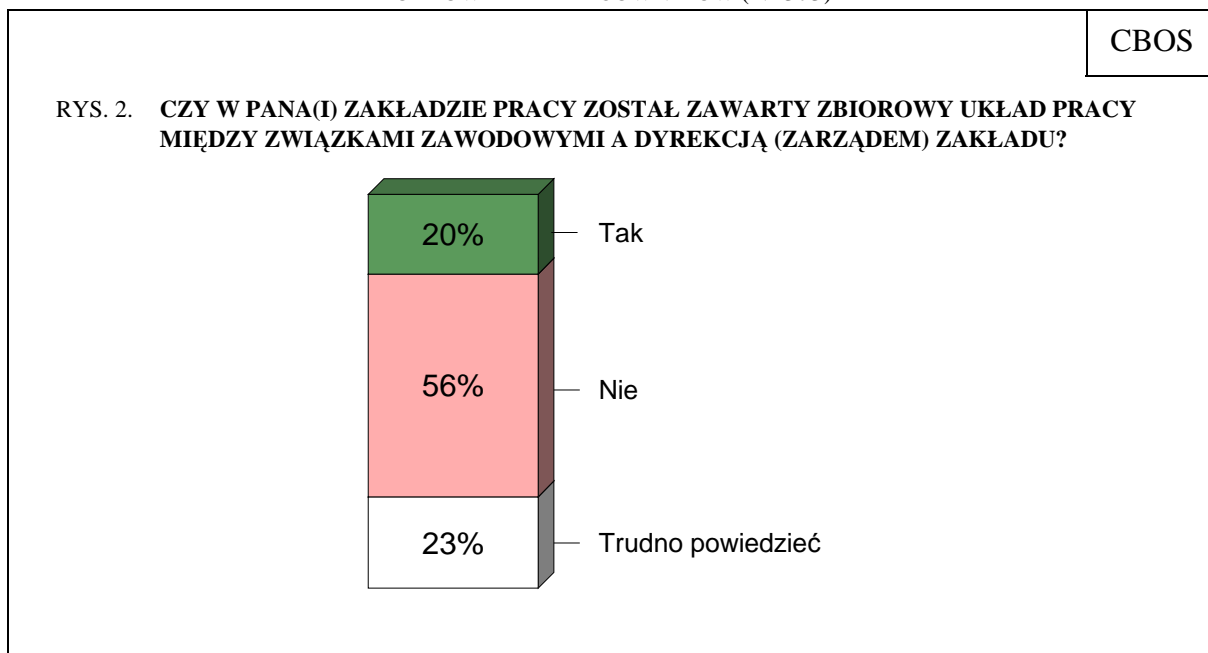
Około jednej trzeciej zatrudnionych (32%) pracuje w zakładach, w których działają związki zawodowe. Połowa pracowników zakładów uzwiązkowanych deklaruje, że w ich przedsiębiorstwie są co najmniej dwa związki. Nieco ponad połowa zatrudnionych (53%) nie ma możliwości zrzeszania się w zakładowej organizacji związkowej.

ODPOWIEDZI PRACOWNIKÓW

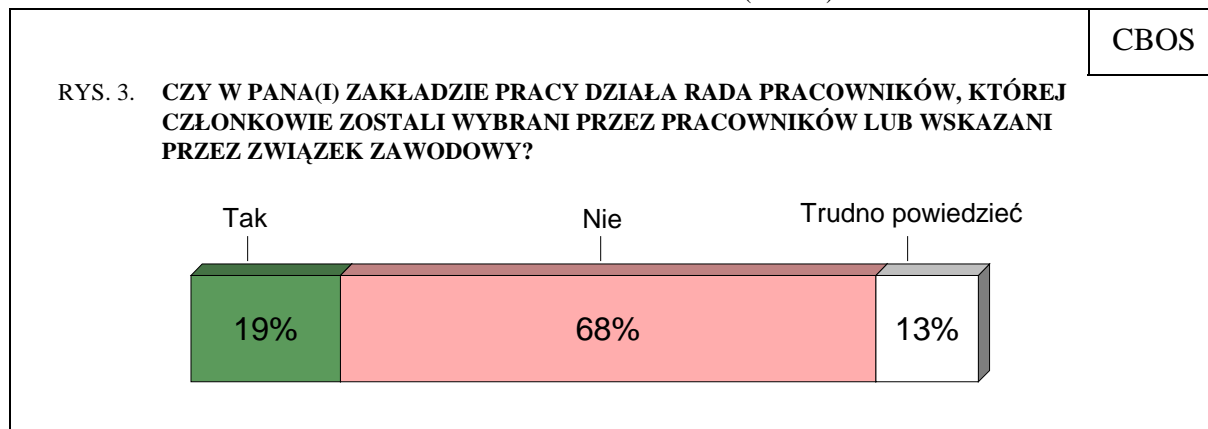
Jedna piąta pracowników (20%) deklaruje, że w ich przedsiębiorstwie zawarty został zbiorowy układ pracy między związkami zawodowymi a zarządem zakładu, ponad połowa zaś (56%) twierdzi, że nie podpisano takiego układu. Blisko jedna czwarta pracowników (23%) nic nie wie na ten temat.

ODPOWIEDZI PRACOWNIKÓW (N=373)

Okolo jednej piątej zatrudnionych (19%) deklaruje, że w ich zakładzie pracy działa rada pracowników, której członkowie zostali wybrani przez pracowników lub wskazani przez związek zawodowy. Większość zatrudnionych (68%) twierdzi, że w ich zakładzie nie ma rady pracowników.

ODPOWIEDZI PRACOWNIKÓW (N=379)

Związki zawodowe częściej funkcjonują w zakładach państwowych i publicznych (uwzględniono tu także sferę budżetową) niż w firmach prywatnych. W przedsiębiorstwach o własności mieszanej państwowej i prywatnej organizacje związkowe działają częściej niż w przedsiębiorstwach prywatnych, lecz rzadziej niż w państwowych i publicznych. Im większa firma, tym bardziej prawdopodobne, że będą w niej funkcjonować związki zawodowe. Czynnikiem decydującym może być zarówno forma własności, jak i wielkość zakładu pracy. W najmniejszych firmach nie ma związków zawodowych, m. in. dlatego, że często nie ma tam odpowiedniej liczby pracowników.

Tabela 4

Odpowiedzi twierdzące pracowników

	Czy w Pana(i) zakładzie pracy:		
	są związki zawodowe	podpisano zbiorowy układ pracy	działa rada pracowników
	w procentach		
Branża*			
Górnictwo, przemysł	33	24	27
Budownictwo	15	13	10
Transport i łączność	38	27	25
Handel i usługi	11	6	8
Oświata, nauka, ochrona zdrowia	59	28	21
Administracja	42	22	21
Formy własności zakładu pracy			
Państwowy lub publiczny	60	35	30
Spółka z udziałem właścicieli prywatnych i państwa	33	25	19
Prywatny poza rolnictwem	8	5	8
Wielkość zakładu pracy			
Poniżej 50 zatrudnionych	14	6	6
Od 50 do 249 zatrudnionych	35	20	19
250 zatrudnionych lub więcej	63	48	35

* Nie uwzględniono odpowiedzi pracowników zatrudnionych w rolnictwie, leśnictwie i rybołówstwie ze względu na ich małą liczebność w badanej próbie

W sferze budżetowej i przedsiębiorstwach o własności publicznej zawarto najwięcej zbiorowych układów pracy, tam też najczęściej działają rady pracowników. Około połowy zatrudnionych w dużych przedsiębiorstwach objęto zapisami układu zbiorowego.

Związki zawodowe najsilniejsze są w oświacie i ochronie zdrowia, a także w administracji, transporcie i łączności oraz w przemyśle. Tam też przede wszystkim podpisano układy zbiorowe i działają rady pracowników. Budownictwo oraz handel i usługi to gałęzie gospodarki, w których związki są najsłabsze.

ROLA UKŁADÓW ZBIOROWYCH

Zawieranie układów zbiorowych między związkami zawodowymi a zarządem zakładu pracy może poprawić sytuację pracowników, a także sytuację ekonomiczną przedsiębiorstwa, natomiast nie obniży – zdaniem respondentów – jego konkurencyjności.

Tabela 5

Czy, Pana(i) zdaniem, zawieranie układów zbiorowych może:	Wskazania	
	ogółu respondentów	osób zatrudnionych w zakładach, w których zawarto układy zbiorowe
	w procentach	
poprawić warunki pracy (bezpieczeństwo, przestrzeganie przepisów)		
Tak	66	95
Nie	10	5
Trudno powiedzieć	24	0
przyczynić się do zwiększenia wynagrodzeń pracowników		
Tak	61	85
Nie	14	13
Trudno powiedzieć	24	2
spowodować pogorszenie sytuacji ekonomicznej zakładu pracy		
Tak	17	21
Nie	53	74
Trudno powiedzieć	30	5
przyczynić się do poprawy sytuacji ekonomicznej zakładu pracy		
Tak	47	69
Nie	20	20
Trudno powiedzieć	33	11

Większość Polaków (w tym prawie wszyscy pracownicy zakładów, w których zawarto układ zbiorowy) jest przekonana, że umowa między pracodawcą a reprezentacją pracowników

może przyczynić się do poprawy warunków pracy, a także do zwiększenia wynagrodzeń. Większość osób zatrudnionych w zakładach, w których zawarto układ zbiorowy, nie sądzi, by jego postanowienia mogły pogorszyć sytuację ekonomiczną zakładu.

Ponad połowa dorosłych Polaków (57%) uważa, że takie instytucje państwa, jak rząd, Sejm, wojewodowie, powinny aktywnie popierać zawieranie układów zbiorowych. Jeszcze częściej (72% wskazań) opinię tę wyrażają pracownicy zakładów, w których podpisano taki układ.

Tabela 6

Czy, Pana(i) zdaniem, instytucje państwa (rząd, Sejm, wojewodowie) powinny aktywnie popierać zawieranie układów zbiorowych?	Wskazania	
	ogółu respondentów	osób zatrudnionych w zakładach, w których zawarto układy zbiorowe
	w procentach	
Tak	57	72
Nie	10	13
Trudno powiedzieć	33	15

PRZESTRZEGANIE PRAW PRACOWNICZYCH I „SZARA STREFA” W ZATRUDNIENIU

Zdecydowana większość pracowników nie spotyka się z naruszaniem podstawowych praw pracowniczych. W ciągu ostatnich dwóch lat sytuacja pod tym względem się poprawiła.

Pracownicy w większości – według własnej oceny – mają swobodę zakładania związków zawodowych lub zrzeszania się w już istniejących. Blisko dwie trzecie zatrudnionych (64%) podziela tę opinię, jednak więcej niż co czwarty (26%) jest przeciwnego zdania.

Prawie jedna piąta pracowników (18%) czasami zmuszona jest pracować bez właściwego wynagrodzenia dłużej, niż określono to w umowie, natomiast zdecydowana większość (82%) nie spotyka się z takimi wymaganiami. W porównaniu z rokiem 2004 zmalał odsetek pracowników zmuszanych do pracy bez należytego wynagrodzenia.

Mniej więcej co dziesiąty zatrudniony (9%) zmuszany jest do pracy w nieprzepisowych warunkach. W stosunku do roku 2004 zmniejszyła się skala występowania tego rodzaju naruszenia praw pracowniczych.

Niepłacenie lub nieregularne płacenie za wykonywaną pracę jest obecnie problemem dotyczącym jedynie nielicznych – 3% zatrudnionych twierdzi, że w ich zakładzie pensje nie

są wypłacane regularnie. Oznacza to znaczne ograniczenie skali zjawiska w porównaniu z badaniem sprzed dwóch lat.

Tabela 7

Odpowiedzi pracowników

Czy w Pana(i) przedsiębiorstwie/ zakładzie pracy:	Tak	Nie	Trudno powie- dzieć	Tak	Nie	Trudno powie- dzieć	Tak	Nie	Trudno powie- dzieć
	II 2003 (N=356)			XI 2004 (N=344)			X 2006 (N=379)		
	w procentach								
- pensje są wypłacane regularnie	90	9	1	92	8	0	97	3	0
- pracownicy mają swobodę zakładania związków zawodowych lub zrzeszania się w istniejących już związkach	56	24	20	61	33	6	64	26	9
- pracownicy zmuszani są do pracy w nieprzepisowych warunkach	21	75	4	19	80	1	9	91	0
- przedłużany jest czas pracy bez właściwego wynagrodzenia	30	67	3	28	71	1	18	82	0

Zakłady, w których zawarto układy zbiorowe, niewiele różnią się od pozostałych, jeżeli chodzi o regularność wypłat, pracę w nieprzepisowych warunkach i przedłużanie czasu pracy bez odpowiedniej zapłaty. Nie ma tam natomiast problemów z zapisywaniem się do związków zawodowych.

Tabela 8

Czy w Pana(i) przedsiębiorstwie/zakładzie pracy:	Odpowiedzi pracujących w zakładach, w których:					
	zawarto układ zbiorowy			nie zawarto układu zbiorowego		
	Tak	Nie	Trudno powie- dzieć	Tak	Nie	Trudno powie- dzieć
w procentach						
- pensje są wypłacane regularnie	100	0	0	96	4	0
- pracownicy mają swobodę zakładania związków zawodowych lub zrzeszania się w istniejących już związkach	97	3	0	56	33	11
- pracownicy zmuszani są do pracy w nieprzepisowych warunkach	11	89	0	9	91	0
- przedłużany jest czas pracy bez właściwego wynagrodzenia	20	80	0	17	83	0

Interpretując wyniki badań dotyczące „szarej strefy” w zatrudnieniu trzeba pamiętać, że rzeczywista skala tego zjawiska może być większa niż ujawniona. Respondenci, których ta kwestia dotyczy, mogą z obawy przed sankcjami nie ujawniać zatrudnienia, z tytułu którego nie są odprowadzane należne składki na ubezpieczenie społeczne i podatki.

Zdecydowana większość zatrudnionych (87%) twierdzi, że od całej ich płacy odprowadzane są należne składki na ZUS. Pozostali deklarują, że większa część ich wynagrodzenia jest opodatkowana na ZUS, a mniejszą część otrzymują nieopodatkowaną, „na rękę”, lub że od większej części pensji nie opłacają składek, bądź też, że w ogóle ich nie odprowadzają. Nieliczni nie orientują się w tej sprawie.

Tabela 9

Czy cała Pana(i) płaca jest „oficjalna” i zakład (pracodawca) płaci z niej składki na ZUS, na przyszłą emeryturę itd., czy tylko od części płacy odprowadza się składki, czy może w ogóle nie są one płacone od Pana(i) płacy?	Wskazania pracowników według terminów badań	
	XI 2004 (N=344)	X 2006 (N=379)
	w procentach	
Cała moja płaca jest opodatkowana na ZUS	87	87
Większa część mojej płacy jest opodatkowana na ZUS, a mniejszą część dostaję nieopodatkowaną, „na rękę”	5	4
Mniejsza część mojej płacy jest opodatkowana na ZUS, a większą część dostaję nieopodatkowaną, „na rękę”	3	5
Moja płaca w ogóle nie jest opodatkowana na ZUS	2	1
Nie orientuję się, czy moja płaca jest czy nie jest opodatkowana na ZUS	3	2

W zakładach pracy, w których zawarto układ zbiorowy, prawie zawsze odprowadzane są odpowiednie składki od całego wynagrodzenia. W pozostałych przedsiębiorstwach zdarza się wręczanie nieopodatkowanych zarobków, choć - jeżeli wierzyć deklaracjom - zwykle przynajmniej część pensji wypłacana jest zgodnie z prawem.

Tabela 10

Czy cała Pana(i) płaca jest „oficjalna” i zakład (pracodawca) płaci z niej składki na ZUS, na przyszłą emeryturę itd., czy tylko od części płacy odprowadza się składki, czy może w ogóle nie są one płacone od Pana(i) płacy?	Wskazania pracujących w zakładach, w których:	
	zawarto układ zbiorowy	nie zawarto układu zbiorowego
	w procentach	
Cała moja płaca jest opodatkowana na ZUS	99	85
Większa część mojej płacy jest opodatkowana na ZUS, a mniejszą część dostaję nieopodatkowaną, „na rękę”	1	5
Mniejsza część mojej płacy jest opodatkowana na ZUS, a większą część dostaję nieopodatkowaną, „na rękę”	0	6
Moja płaca w ogóle nie jest opodatkowana na ZUS	0	2
Nie orientuję się, czy moja płaca jest czy nie jest opodatkowana na ZUS	0	2

Zawód pracownika i branża, w której działa jego zakład pracy, to czynniki wpływające na to, czy jest on narażony na łamanie swoich praw, oraz czy ma możliwość działania w związku zawodowym. Robotnicy (zarówno wykwalifikowani, jak i niewykwalifikowani)

oraz pracownicy fizyczno-umysłowi częściej niż pracownicy umysłowi (wyższego i niższego szczebla) pracują w nieprzepisowych warunkach. Zatrudnieni w budownictwie, przemyśle oraz w handlu i usługach częściej niż inni twierdzą, że w ich zakładzie pracy wypłaty bywają nieregularne. Pracujący w budownictwie i usługach, a także w administracji często nie mają możliwości korzystania z ochrony związków zawodowych. Na pracę w niezgodnych z prawem warunkach często narażeni są zatrudnieni w budownictwie.

Tabela 11

Cechy społeczno-demograficzne pracujących i cechy ich zakładów pracy	Naruszenia praw pracowniczych, możliwość zrzeszania się w związkach zawodowych, „szara strefa”				
	Odpowiedzi na temat zakładu pracy respondenta				Odpowiedzi na temat respondenta osobiście
	Nieregularne wypłacanie pensji	Brak możliwości zrzeszania się w związkach	Przymuszanie do pracy w nieprzepisowych warunkach	Przedłużany czas pracy bez wynagrodzenia	Niecała płaca właściwie opodatkowana
	w procentach				
Wykształcenie					
Podstawowe	11	19	8	17	22
Zasadnicze zawodowe	3	30	10	15	8
Średnie	2	28	12	21	19
Wyższe	1	19	3	16	5
Grupa zawodowa					
Kadra kierownicza, specjaliści z wyższym wykształceniem	1	15	3	18	8
Pracownicy umysłowi niższego szczebla	2	26	6	13	3
Pracownicy fizyczno-umysłowi	1	31	10	17	23
Robotnicy wykwalifikowani	6	31	14	23	13
Robotnicy niewykwalifikowani	0	24	15	14	26
Branża*					
Górnictwo, przemysł	4	18	10	15	9
Budownictwo	5	33	16	19	33
Transport i łączność	0	26	8	23	0
Handel i usługi	4	37	8	20	19
Oświata, nauka, ochrona zdrowia	1	11	4	17	0
Administracja	0	32	10	9	6
Formy własności zakładu pracy					
Państwowy lub publiczny	1	15	7	19	1
Spółka z udziałem właścicieli prywatnych i państwa	2	29	14	27	7
Prywatny poza rolnictwem	4	35	9	13	24
Wielkość zakładu pracy					
Poniżej 50 zatrudnionych	6	30	9	18	21
Od 50 do 249 zatrudnionych	0	30	11	17	7
250 zatrudnionych lub więcej	4	17	10	18	3

* Nie uwzględniono odpowiedzi pracowników zatrudnionych w rolnictwie, leśnictwie i rybołówstwie ze względu na ich małą liczebność w badanej próbie

Pracownicy o najniższej pozycji na rynku pracy: słabo wykształceni i wykonujący prace niskokwalifikowane najczęściej otrzymują pieniądze nieopodatkowane. Na tę formę wyzysku narażeni są zwłaszcza pracownicy najmniejszych przedsiębiorstw. Szczególnie często zdarza się to w handlu i usługach oraz w budownictwie.

Od czterech lat nie zmieniły się znacząco deklaracje dotyczące członkostwa w związkach zawodowych. Obecnie do organizacji pracowniczych należy co siódmy pracownik. Oznacza to, że wśród państw członkowskich UE Polska jest krajem stosunkowo słabo związkowym. Najsilniejsze związki zawodowe są w największych przedsiębiorstwach, a także w sferze budżetowej i w zakładach o własności mieszanej państwowej i publicznej.

Okolo jednej piątej pracowników twierdzi, że w ich przedsiębiorstwach zawarto zbiorowe układy pracy. W rzeczywistości liczba pracowników objętych ich zapisami może być znacznie większa, ponieważ duża grupa zatrudnionych nie wie, czy w ich zakładzie taki układ obowiązuje. Funkcjonowanie układów zbiorowych niewiele zmienia, jeżeli chodzi o częstość naruszania takich praw pracowniczych, jak: nieregularne wypłaty, przedłużanie czasu pracy bez wynagrodzenia i praca w nieprzepisowych warunkach. Jednocześnie Polacy sądzą, że instytucje państwa powinny aktywnie popierać zawieranie układów zbiorowych, ponieważ mogą one być użyteczne dla pracowników.

W ciągu ostatnich dwóch lat poprawiła się sytuacja w zakresie przestrzegania praw pracowniczych. Nie zmieniła się jednak wielkość „szarej strefy” w zatrudnieniu: mniej więcej co dziesiąty pracownik przyznaje, że otrzymuje nieopodatkowane wynagrodzenie. W rzeczywistości takich przypadków może być znacznie więcej.

Opracował
Michał WENZEL

A N E K S

Tabela 1. Czy obecnie należy Pan(i) do związku zawodowego?

(%)

Osoby zatrudnione	Tak	Nie	Liczba osób
Ogółem	14	86	385
Płeć			
Mężczyźni	9	91	210
Kobiety	20	80	175
Wiek			
18-24 lata	0	100	49
25-34	8	92	117
35-44	15	85	95
45-54	25	75	97
55-64	23	77	24
Miejsce zamieszkania			
Wieś	10	90	122
Miasto do 20 tys.	16	84	50
20-100 tys.	19	81	83
101-500 tys.	13	87	79
501 tys.i więcej mieszk.	12	88	52
Wykształcenie			
Podstawowe	9	91	29
Zasadnicze zawodowe	13	87	116
Średnie	13	87	157
Wyższe	18	82	83
Grupa społ.-zaw. pracujący			
Kadra kier., inteligencja	25	75	62
Prac.umysł.niż.szczebła	16	84	99
Pracownicy fiz.- umysł.	9	91	84
Robotnicy wykwalifikowani	11	89	104
Robotnicy niewykwalifik.	8	92	35
Pracuje w:			
inst. państw., publicznej	28	72	137
spółce właścicieli			
prywatnych i państwa	14	86	67
sekt. pryw. poza rolnict.	3	97	175
Dochody na jedną osobę			
Do 300 zł	12	88	16
301-500	19	81	55
501-900	19	81	99
901-1200	5	95	45
Powyżej 1200 zł	22	78	45
Ocena własnych war. mater.			
Złe	18	82	65
Średnie	15	85	181
Dobre	10	90	139
Udział w prakt. religijnych			
Kilka razy w tygodniu	16	84	24
Raz w tygodniu	19	81	169
1-2 razy w miesiącu	11	89	73
Kilka razy w roku	8	92	81
W ogóle nie uczestniczy	7	93	38
Poglądy polityczne			
Lewica	8	92	56
Centrum	15	85	122
Prawica	15	85	128
Trudno powiedzieć	13	87	80